

Petrich András

(1765–1842)

Petrich András a magyar művészettörténetben ismertebb személyiség, mint a hadtörténelemben. A *Századok* című történelmi folyóirat 1874. évi számában Nagy Iván így mutatja be hőünket:

„Petrich András, magyar születésű cs. kir. vezérőrnagy. Jeles tájrajzoló, rézmetsző és főképp földképész (Mappeur und Situationszeichner). Már 1805-ben, az egész osztrák birodalomnak háromszegelletes fölmérésekor reá bízott a salzburgi hercegség fölvétele, mely az akkori topographiai művek egyik legsikeresebb darabja volt. Számos ily műve mellett remek tájrajzai vannak, ilyen töle Budapest környéke, mely rézbe metszve megjelent 1820. Továbbá Tihany, melyet Axmann József beedzése szerint aczélba metszett Blascke János 1822-ben.”

A cikk szerzője a *Tudományos Gyűjtemény* 1820. évi 7. számában közölteket vette alapul, ahol még a következő óhajt is leírta egy bizonyos K. J.:

„Bár még több, kivált honnyi tájakat ábrázoló mívész darabokkal ajándékozna meg bennünket Hazánknak ezen érdemes Mívésze. De bár találkoznának oly igaz hazafiak is, kik tudván becsülni a honi mívésztséget, azt buzdítani, a világ tudtára adni, és a költségesebb munkák kiadásában hathatósan gyámolítani akarnák.”

Petrich számos akvarellt és a szintén vízfestési technikát alkalmazó gouache-t festett, amelyeken hazai és külföldi tájak jelentek meg, a Balaton vidékéről az 1820-as években készített egy sorozatot. A Magyar Nemzeti Galériában harminc képét, jórészt rajzokat őriznek tőle.

Családi háttér és tanulmányok

Hanusfalvi Petrich András Száva-szentdemeteren született, Szerém vármegyében, 1765. november 25-én, egy valószínűleg Zala vármegyei gyökerű katolikus családban. Nagyapját állítólag hazafias viselkedésért agyonlőtték, apja állami tisztviselő volt, aki fiait, Andrást és Károlyt is katonának szánta. András középiskolai tanulmányait Szegeden a piaristáknál végezte, legalábbis 1782-ben bizonyosan ott volt.

Katonai pályafutás

A hadseregbe 1784-be lépett be kadétként az árkászokhoz, és három év múlva a császári-királyi haderő hadmérnöki karának alhadnagya volt. A következő években Königsgrätzben, majd Galiciában szolgált, majd 1790-ben a havasalföldi hadtestnél. Ez utóbbi már háborús szereplést jelentett, hisz ekkor még zajlott az oroszokkal szövetségben a Török Birodalom elleni hadakozás. A képzett tisztet 1790-ben a tábornokhoz vezényelték, ahol csak több nyelvet beszélő, kiváló minőségű, a szolgálatban komoly érdemeket szerzett tisztek szolgálhattak. A bécsi évek után, 1793-ban Petrich főhadnagynak ismét a hadszíntéren kellett bizonyítania, ugyanis a francia forradalmi hadsereg ellen felállított hadsereghez vezényelték. A következő évben az észak-franciaországi Valenciennes ostrománál tevékenykedett olyan hasznosan, hogy ismét felfigyeltek rá. Ezt követően a tábornoknál már nem vezénnyelssel szolgált, hanem véglegesen áthelyezték oda.

Petrich tábornoki tisztként 1799-ben kapta a megbízatást, hogy az itáliai hadszíntérré, az osztrák császári csapatok támogatására Livornóba érkező orosz csapatokat Nápoly felé irányítsa. Ez sikeresen megtörtént. Ebben az évben kapta meg őrnagyi rendfokozatát. Itáliai szereplése után Bajorországba vezényelték, majd Salzburgba, ahol katonai térképek készítését irányította. Közben részt vett az 1800. december 3-án vívott hohenlinden-i vesztes csatában, ahol ráadásul megsebesült. Felépülése után ismét klasszikus tábornoki békefeladatot kapott, vagyis topográfiai munkákat kellett végeznie, illetve irányítania. Petrich Salzburgban, majd Tirolban tevékenykedett. Az őrnagy vezetésével a háromszögelés módszerével készítettek térképeket, és a nevéhez fűződik a Rovereto–Trient–Bozen–Innsbruck vonal terepfelvételezése is. Ez a precíz mérőmunka mellett komoly sportteljesítmény is lehetett, hisz a szögmérő műszereket olyan pontokra kellett felállítani, ahonnan legalább két másik műszert láttak. Ezen a területen ezek csak hegycsúcsok lehettek. Az elkészült térképek pedig legtöbbször művészi értékűek voltak, a térképészek nagy figyelmet fordítottak nemcsak az adatok pontosságára, hanem az esztétikus megjelenésre is.

Petrichet 1805-ben léptették elő alezredessé, majd a következő évben ezredessé. Ebben az időszakban kezdődött az Osztrák Császárság területének második katonai felmérése, amely a tábornoki főnökség irányítása alatt indult.

Petrich ezredes az 1808. évi országgyűlés összehívásakor még bizonyosan nem gondolta, hogy az itt elfogadott törvények közül lesz olyan, amely az életét gyökeresen meg fogja változtatni. Pedig a Pozsonyban összeülő karok és rendek az új királyné, I. Ferenc harmadik felesége, Mária Ludovika megkoronázása

mellett jórészt hadügyi törvényeket tárgyaltak és fogadtak el. Ezen az országgyűlésen vált valóra – legalábbis jogszabály szintjén – a magyar rendek régi kívánsága, hogy nyíljk meg egy magyar nemzeti tisztképző intézmény. A VII. törvénycikk elfogadása után József nádor feladata lett, hogy intézze a leendő tisztképző intézmény ügyeit, irányítsa a létrehozását és elindítását. Az intézmény felállításához a pénzügyi alap már gyűlt, amihez az új királyné is jelentős összeggel, a rendektől kapott jegyajándékának tíz százalékaival, vagyis 50 ezer forinttal hozzájárult. A király épületet is adományozott az intézmény létesítéséhez, a váci Theresianumot, de kellett még mindenképpen egy igazgató, aki a nádor elképzelésének és kívánságának megfelelően intézi a Ludoviceumnak elnevezett tisztképző akadémia ügyeit.

Az igazgatói poszt betöltésére Moritz Gomez de Parientos altábornagy, a nádor mellett működő tábornoki főnökség vezetője a beosztottját, Petrich András tábornoki ezredest ajánlotta.

„Igaz, hogy Petrich nem tartozik azok közé, akik nem bírnák el a háború fáradalmait, de ugyan hol lehetne olyan félig invalidus tisztet találni, aki fogatkozása ellenére kifogástalanul meg tudna felelni mindazoknak a rendkívül magas követelményeknek, melyeket az igazgatói állás megkövetel?”

Károly főherceg, a haderő főparancsnoka egyetértett Gomez ajánlásával, s mint írta:

„Petrich nemcsak magyarul és latinul, hanem az összes szláv nyelveken is tökéletesen beszél és ír. Elméleti és gyakorlati tudás tekintetében a hadsereg legkitűnőbb tisztjei közé tartozik. Mindazok a tulajdonságok megvannak benne, amelyek az ilyen állás betöltéséhez szükségesek.”

Petrich azonban nem örült az ötletnek, saját bevallása szerint nem érezte magát képesnek e feladat ellátására. Ez a generalisszimust elbizonytalanította, de Gomez szerint Petrich önbizalomhiánya abból fakadt, hogy átgondolta, milyen felelősséggel jár a tervezett beosztása. Szerinte általában a hadsereg tisztjei, akik minden olyan feladatra nagy odaadással felkészülnek, amely várható számukra, egy ilyen megbízatással aligha számolnak, ezért óvatosak az elvállalásával. Ezt követően a császári-királyi haderő tábornokának főnöke, Anton Mayer von Heldenfeld ezredes magához rendelte a bizonytalankodó Petrichet, és felszólította nyilatkozattételre. Petrich kijelentette, hogy bármely szolgálati beosztást elvállal,

így az igazgatóságot is hajlandó elfogadni, és minden igyekezetével azon lesz, hogy a feladatát megelégedésre lássa el. Ezt írásba is adta.

A nádor 1809. február 16-án írásban számolt be az uralkodónak az eddig elvégzett munkákról. Eszerint az alapítványi alap növelésére megtette a lépéseket, a váci épület bővítésére kapott telek rendelkezésre áll, és az építési tervek elkészültek. A Ludoviceum szervezési tervét is már megírták. Az októberi induláshoz feltétlenül szükség van igazgatóra, hogy az építkezés és az oktatás beindítása már az ő irányítása alatt történjen. Ezen állásra – Petrichen kívül – már négy főt ajánlottak a nádornak, de ő is Gomez ajánlottját támogatta, akit végül a király 1809. február 16-án ki is nevezett. A nádor ugyan még hivatalos értesítést nem kapott erről, de március 12-én mégis közölte Petrich ezredessel az igazgatói kinevezését. Ezt követően kérte Károly főherceget annak engedélyezésére, hogy Petrich tanulmányozhassa a bécsújhelyi Mária Terézia Akadémia és a bécsi Hadmérnöki Akadémia működését. Ennek engedélyezése után József arra utasította az új igazgatót, hogy nézzen körül Bécsben szabadkézi rajzot és szépirást oktató tanár ügyében, de kellene francia- és rajztanár is. A nádor nevetet kért, de Petrich szerződéseket egyelőre nem köthetett. Böven kijutott a munka Joseph Heinrich Beckers ezredesnek is, a nádor főadjutánsának, akinek szintén érdeklődni kellett a tanári fizetések, a növendékek ellátásához szükséges összegek irányában. Petrich valóban végigjárta a megnevezett akadémiákat, ahol azonban olyan nagyon nem örültek neki, szállást sem biztosítottak számára, ami Petrichnek komoly kiadásokat okozott. Az ezredes költségtérítésre a Ludovika alapítványával takarékosan bánó nádortól aligha számolhatott.

Az uralkodó megbízásából a nádort Ludwig Baillet de Latour-Merlemont tábornoszernagy értesítette, hogy Petrich áthelyezése nem ütközik akadályba, s az uralkodó már meg is tette a szükséges intézkedést. A nádor május 6-án a Bécsújhelyen tartózkodó új igazgatót magához rendelte Magyarországra, de ő jött volna enélkül is, mert Bécs körül már megjelentek a franciák.

Közben Vácon 1809. június 7-én az építkezések elkezdődtek, miután az építési vállalkozónak a szükséges összeget a Ludoviceum pénzalapjából átutalták. Az építkezés azonban nem haladhatott kellő ütemben, többek között azért sem, mert 1809 ismét egy háborús év volt, amely ráadásul ismét nem kedvezett az osztrák császár fegyvereinek. A Károly főherceg vezette hadsereg betört Bajorországba, de onnan Napóleon császár hadai gyorsan kiverték, sőt a franciák elfoglalták Bécsset is. Bár a május 21–22-i asperni csatát Károly főherceg megnyerte, a július 5–6-i wagrami csatában azonban alulmaradt. Közben a francia sereg Magyarországra is betette a lábát, és június 14-én Győr mellett legyőzte

János főherceg seregét, benne a József nádor vezetésével harcoló magyar nemesi felkelő sereget. Az udvar Komáromba, majd Tatára költözött. Ez utóbbi helyen írta alá az uralkodó a megalázó schönbrunni békét. E háborúnak köszönhetően az akadémia a tervezett időben, októberben nem nyílt meg.

A Ludoviceum igazgatója

A háború alatt Petrich ezredes Gomez helyetteseként dolgozott, aki a magyar nemesi felkelő sereg tábornoki főnöke volt. József nádorral, a nádor főudvarmesterével, Heinrich Beckers ezredessel és Kisfaludy Sándorral, a tábornokhoz beosztott tiszttel együtt igyekeztek a legtöbbet kihozni a gyorsan felállított, gyakorlatlan seregből, s közben együttműködni János főherceg belső-ausztriai-nak nevezett hadseregével. Itt szolgált, Petrich beosztottjaként Széchenyi István kapitány is. Petrich a béke megkötése után, november 20-án érkezett meg Vácra, és átvette a beosztását, de már nem ezredesként, hanem vezérőrnagyként. Bár az uralkodó a vesztes háború miatt senkit sem akart előléptetni tábornokká, de Petrich értesülve erről kihallgatást kért József nádortól, és mivel tábornoki ezredesként ő volt a soros az előléptetésben, határozottan kérte azt, ami végül meg is történt. A császári-királyi hadseregben az előléptetés rendjére és a sorrendre komoly figyelmet fordítottak, úgynevezett rangelőzés nem volt jellemző.

Petrich vezérőrnagy magával hozta Vácra Tannor Ágoston élelmészeti főosztályt, aki a nemesi felkelés alatt is mellette szolgált, továbbá egy rokkant köztisztviselőt, aki később őrmester lett, és aki épületfelügyelőként szolgált. Az igazgató a fizetését az alapból kapta, bár egy helyen azt olvashatjuk, hogy a fizetését nem vette fel. Az új igazgató – talán hálából az ajánlásért – megrendelte Gomez altábornagy tereptani tankönyvének 500 példányát, még ha azt Joseph Wenzel Radetzky altábornagy gyengének minősítette is. Ennyi tankönyv jó ideig elég lett volna, ha egyáltalán elkezdődik az oktatás.

A következő évben Petrich vezérőrnagynak már csak a Ludoviceum ügyeivel kellett foglalkoznia, de ez sem bizonyult könnyűnek. Az igazgatónak először is fel kellett mérnie a váci épület állapotát. Az építkezések ugyan már előző évben elkezdődtek, de a nádor ezekkel nem volt elégedett. Feladatul szabta Petrichnek, hogy számoljon be arról, hogy mennyire haladt előre az építkezés. Jelentést kellett tennie arról is, hogy egy esetleges új tervbe az eddig elkészült részeket hogyan lehetne beilleszteni, mibe kerülne a felesleges részek elbontása, a már kész részeket lehet-e másra használni, illetve hogy mennyi építőanyag van

a helyszínen. Az igazgató a kapott feladatot végrehajtotta, s igen lesújtó képet festett a tapasztaltakról. Azt is leírta, hogy egy új, célszerűbb terv kivitelezése olcsóbb lehetne, mint a zajló építkezés befejezése. Petrich beszámolt az itt lévő építőanyagról, illetve arról is, amelyre már szerződést kötöttek. A továbbiakban a vezérőrnagy kérte két személy kiküldését, az egyiket új szerződések megkötésére és a teljesítés ellenőrzésére, a másikat pedig új tervek készítésére. A nádor a javaslatokat elfogadta.

Az 1810. évben már az igazgató irányítása mellett folyt az építkezés és a szervezőmunka, a nádor felügyelete és segédkezése mellett. Az építkezés terveit a tábornok átdolgoztatta, aminél figyelembe kellett venni a pénzügyi alap elégtelenségét és az egyre magasabb bekerülési költségeket, egyáltalán az újabb vesztes háború miatti gazdasági bajokat. Több terv is készült a régi épület átépítésére, új épületek emelésére, de tényleges munka alig történt. Beckers gróf pedig azt is megírta Petrich vezérőrnagynak, hogy a Ludoviceumot a tervezett időpontban aligha fogják megnyitni, a nádor felterjesztése egyelőre a kancellárián „cirkulál”.

A nádor, érzékelve a helyzetet, javasolta, hogy lépcsőzetesen haladjanak a váci építkezéssel, több évre osszák be a tennivalókat. Az akadémia megnyitását 1811 októberére tervezték, de oly módon, hogy a folyó építkezések ne zavarják az induló oktatómunkát.

Az intézet felépítését és működtetését a rendelkezésre álló pénzalap azonban nem biztosította. A nádor a hiány csökkentésére azt javasolta, hogy a polgári tanárokat a pesti egyetem fizesse, a katonákat pedig a kincstár, az akadémia csak a pótlékaikat fizesse. A nehézségek ellenére a nádor még mindig azzal számolt, hogy a leendő akadémia egyenrangú lesz a Hadmérnöki Akadémiával, ami pedig a birodalom talán legrangosabb intézménye volt.

Miközben folyamatosan készültek az újabb beruházási tervek és költségvetési igazítások, az uralkodó 1811. február 20-án rendelet adott ki a forgalomban lévő bankjegyek értékének ötödére csökkentéséről. Ez a devalváció azt jelentette, hogy az akadémia 1 300 000 forintos alapjából alig több mint 250 000 maradt. Ilyen körülmények között az akadémia megnyitásának időpontja igen távolra került. A nádor azonban változatlanul reménykedett, pedig az építkezés folytatása már a következő évre is rendkívül bizonytalanná vált. Ráadásul az építkezés szinte káoszba fulladt, a már felépített részeket is vissza kellett bontani, Petrich javasolta is az építkezés leállítását. A nádor 1811. április 27-én felszólította Petrichet, hogy keressen alkalmas embert az építkezés felügyeletére. Az igazgató Locatelli András mérnököt javasolta, az országos építészeti igazgatóságról.

A nádor elfogadta a javaslatot, bár Locatelli a következő időszakban leginkább új tervek készítésével volt elfoglalva, nem az építkezés felügyeletével.

Az építkezés folytatásához reményt jelentett viszont, hogy az országgyűlés éppen ülésezett, vagyis az akadémia alapítványi alapjára ismét lehetett gyűjteni. Szerencsére az adakozók edv abban a rendkívül rossz hangulatban, társadalmi közérzetben sem hagyott alább, ezt bizonyítja az 1812. évi II. törvénycikk, amely megyénként sorolja fel az alapítványt támogatókat. Összesen 294 961 forinttal bővült az alap, de egyelőre ez is kevés volt az építkezés folytatásához. De nem csak ez volt a gond; 1812. február 13-ig összesen nyolc fiatal jelentkezett a megnyitásra váró tanintézménybe. Tehát leendő növendék sem volt.

József nádor nem adta fel. Elkészítettett – bizonyára Petrich vezérőrnaggyal – egy majd százoldalas *Szervi határozványok* című munkát, amelyet az uralkodóhoz 1812. január 8-án terjesztett fel. Ez a hatalmas ívű munka egyrészt az 1808. évi VII. törvénycikk alapján készült, másrészt a Hadmérnöki Akadémia szabályzatához igazodott. E szerint a Ludoviceum célja, hogy az ifjúságot katonai nevelésben részesítse, oktassa a katonai tudományokra, és fegyelemre neveljen, ezáltal jó tiszteket képezzen az állandó hadsereg és a felkelés számára. A tervzetben többek között a következők szerepeltek. A felvehető növendékek száma 200 fő, ebből 120 alapítványi, 80 pedig önköltséges helyen lévő. Az akadémia előre nem látható évben két osztállyal, tizenöt-tizenöt fővel induljon el. A nádor javaslatot tett az alapítványhoz hozzájáruló személyek tanulóajánlási lehetőségeire. Jelentkezni vallásfelekezeti megkötés nélkül lehet, nemeseknek és polgári származásúaknak, de elsőbbséget élveznek a katonagyermek és az elszegényedett nemesek fiai.

Az elkészült munka szerint a nádor az intézet főigazgatója, aki felügyeli a felvétel rendjét, tartja a kapcsolatot a megyékkel és az ajánlókkal. Az akadémia tizenkettő és tizenöt év közötti életkorban lehet jelentkezni erkölcsileg kifogástalan, kitűnő vagy 1. osztályú eredménnyel. Természetesen a felvételnél fontos szempontként kellett figyelembe venni az egészségi állapotot is. A felveteket az igazgató még külön is megvizsgálja.

A Ludoviceum épületének és a hozzá tartozó kertnek biztosítani kellett az egészséges életmódot, testmozgást, játszó- és gyakorlótereket, a gazdasági épületeket. A határozvány foglalkozott az étkezéssel, az öltözködéssel, a felszereléssel és a növendékek elhelyezésével is. Tartalmazta a napirendet, a betegápolást és a felügyeletet is. A munka szerint külön nevelőkre nincs szükség, erre tisztek, altisztek és közlegények alkalmasak, viszont kiválasztásukra ügyelni kell. A neveléssel kapcsolatban érdemes megjegyezni, hogy a határozvány szerint

az 1. és 2. osztályban a fiatalokkal szemben csak az atyai szeretetet lehet mutatni, a katonás alá- és fölrendelést a következő években kell bevezetni és alkalmazni. A katolikus hittanórákon minden felekezethez tartozónak részt kell venni, mert ott a növendékek krisztusi erkölcsöt sajátítanak el. A büntetésekkel kapcsolatban hangsúlyozta a szerző, hogy ennek célja nem a kínzás, hanem a javítás. Viszont a kiszabott fenyítést meg kellett köszönni.

Az akadémián a következő tantárgyakat tervezték oktatni:

1. vallástan;
2. magyar, német, francia és latin nyelv;
3. szép- és helyesírás a tanított nyelveken;
4. levelezés és ügykezelés;
5. történelem, földrajz, hazai statisztika;
6. logika és erkölcsan (latinul);
7. magán-, köz- és hadijog, Magyarország törvényei két éven át (latinul);
8. haditörvények;
9. gyalogsági és lovassági szolgálat;
10. elméleti és gyakorlati számtan két éven át;
11. fizika és kísérleti fizika;
12. tüzérségi, tábori és állandó erődítés, erődítések támadása és védelme két éven át;
13. harcászat és hadászat alapfogalmai, tereptan, a terep kihasználása két éven át;
14. térképezés, földmérőtan, terepfelvétel két éven át;
15. szabadkézi és tereprajz hat éven át;
16. lovaglás, vívás, tánc, voltizsálás (lovastorna), úzás és gyakorlatozás.

A határozvány részletesen foglalkozik a tantárgyak évfolyamonkénti elosztásával, a tanárok órabeosztásával, a tankönyvekkel, a vizsgáztatással és az akadémiai tanulmányok lezárásával. A nádor elképzelése szerint, aki végzett, ugyanolyan rendfokozatot kap, mint aki a bécsújhelyi akadémiát fejezte be. A négy legjobb alhadnagyként, a jók zászlósokként, a közepesek hadapródokként, a gyengék pedig privát kadétokként kerülhettek a sor- vagy határhozredekhez. A leggyengébbeket bármikor visszaküldhették a szülői házhoz.

József nádor az elkészült határozványt széles körben köröztette, és bekérte a véleményeket. A bécsi Hadmérnöki Akadémia igazgatójának a véleménye szerint a tervezet alapjaiban helyes, s ennek megvalósításához az intézet vezetőjét kell körültekintően kiválasztani. Ami azért érdekes, mert tudnia kellett, hogy

Petrichet már kinevezték, hisz találkozhatott vele, amikor a bécsi akadémiát korábban hosszasan tanulmányozta.

Radetzky altábornagy, a birodalmi haderő táborkarának főnöke a legfontosabb személy, aki nemcsak megírta a véleményét, hanem létrehozott egy bizottságot, hogy véleményezze. A bizottság tagjai alapos munkát végeztek, majd egy új anyagot írtak. Ez mindenesetre azt jelezte, hogy katonai szakmai körökben fontosnak gondolták a Ludovika Akadémia létrehozását.

A nádor a megkapott vélemények közül nem sokat fogadott el, és 1812. február 16-án a határozvány véglegesített formáját benyújtotta az Udvari Haditanácsnak. E testület érdemi kifogásokat nem tett, csupán azzal nem értett egyet, hogy „külsős” hallgatók is látogathassák az órákat, amit a határozvány lehetővé tett volna. Azért az Udvari Haditanács kijelölt egy újabb bizottságot, amely a Magyar Udvari Kancelláriával együttműködve ítélte meg a határozványt. Ezzel tulajdonképpen zsákutcába került a nemzeti tisztképző ügye. A bizottság ülésezett ugyan, de annak jegyzőkönyve csak három év múlva került az uralkodó elé. Ferenc császár a pénzügyi alap elégtelensége miatt 1815. november 9-én a következő döntést hozta:

„a rendeknek az 1808. évi országgyűlésen nyilvánított óhaját a jelen helyzetben meg nem valósíthatónak kell minősítenem. Meghagyom, hogy az alap felhasználásának kérdése fivéremmel, a palatinussal egyetértésben a legalaposabban megfontoltassék s ennek megtörténte után nekem kimerítő javaslat tétessék arra nézve, hogy miként lehetne ezt a kérdéses alapot és az esetleges későbbi adományokat rendeltetésüknek megfelelően, azaz az ifjak nevelésének előmozdítására felhasználni.”

A nádor tehát egyelőre kudarcot vallott. Nem volt elég a pénzügyi alap, erős kritikát kapott az akadémia működési tervezete, és ráadásul a váci építkezés sem haladt annak ellenére, hogy már nagyon jelentős összeget emésztett fel. A folytatásnak tehát nem látta értelmét, ami azt jelentette, hogy az uralkodó által kijelölt helyen aligha valósulhat meg az intézmény. A nádor megunva a pénzpocsékolást, beletörődött, hogy a váci Theresianum épületéből nem lesz Ludoviceum, és nem tehetett mást, mint hogy ismét a bátyjához fordult új döntését kérve a jövőre nézve, de ez nem született meg.

A folyamatos pénzromlás következményeként 1815-ben a Ludoviceum tőkéje annyira lecsökkent, hogy annak éves kamata nem fedezte az építkezés költségét. A következő év februárjában Petrich vezérőrnagy már azt írta a nádornak, hogy az építőanyag és a munkabérek drágulása miatt szerinte a következő években egyáltalán nem folytatódhat a munka. A nádor nem tehetett mást,

1816 februárjában az építkezést Petrich vezérőrnaggyal leállította. Közben újabb és újabb tervek készültek, amelyeket a nádor az uralkodó elé terjesztett abból a célból, hogy döntse el, mégis miként épüljön meg a Ludoviceum. Ferenc császár azonban ehelyett egy alezredest küldött tájékozódásra, s a döntést neki kellett volna megfogalmaznia. Petrich fogadta is a mérnökkari embert, akinek a megjelenése azonban semmit sem változtatott a dolgok állásán. Az 1824. július 3-án altábornaggyá előléptetett Petrich András minden szándéka és erőfeszítése ellenére nem tudott előrehaladást elérni.

A pénzügyi nehézségek, illetve a Magyar Udvari Kancellária időhúzó nem-törődömsége, a katonai szakmai körök egyre negatívabb hozzáállása egyelőre azt jelentette, hogy a következő majd tíz évben semmit nem haladt a magyar nemzeti tisztképzés ügye. Az uralkodó nem hívott össze országgyűlést, ahol a magyar rendek az alapba akár újabb megajánlást tehetek volna, vagy legalább sürgethették volna az akadémia megnyitását. Erre csak 1825-ben került sor.

A várva várt pozsonyi országgyűlésre a nemesi vármegyék a követeiket olyan utasítással küldték, hogy a katonai akadémia elindítását sűrűsítsék. József nádor az 1826. április 17-én benyújtott, akadémiairól szóló jelentésében a rendek segítségét kérte. A nádori előterjesztést és a pénztári számadásokat az országgyűlés két táblája által kiküldött bizottság vizsgálta meg. A másik fontos gondolat az volt, hogy a Ludoviceum Pesten nyíljon meg, ahol ingyen telek állhat rendelkezésre. Az alsótábla támogatta a nádor előterjesztését és a Pestre költözés ötletét is.

A főrendiház egyetértett az alsótábla támogató felterjesztésével, s ennek szellemében küldte tovább az uralkodóhoz. A nádor nem várta meg a császári döntést, mert biztos volt benne, hogy tanácsadói az ügy elnapolását javasolják majd. Ezért 1827. június 24-én felirattal fordult az uralkodóhoz. Ebben a következőket írta:

„Mint értesültem, a magyar udvari kancellária javaslata oda irányul, hogy a rendeknek a Ludoviceumra vonatkozó előterjesztésére ne adjanak kimerítő választ. Fel akarják használni a rendeknek azt az álláspontját, hogy az intézetet csak akkor kell megnyitni, ha ennek működése anyagilag előre biztosítva van. Ezen az alapon általánoságban annyit akarnak mondani, hogy öfélése további megfontolás tárgyává teszi a hozzá beérkezett pontos javaslatokat és mihelyt a szükséges alap együtt lesz, amint csak lehet, annak idején, értesíteni fogja a rendeket és ugyanakkor közölni fogja a javaslatok felett való döntését is. Legkevésbé sem mértékadó véleményem szerint, a dolognak ilyen módon való elintézése egyáltalán nem lenne célszerű a mai viszonyok között és az ilyen eljárás alapos okot szolgáltatna panaszra a rendek részéről.”

A továbbiakban a nádor pontosan leírta, hogy a rendek mit kívánnak, és arra milyen uralkodói választ kellene adni. A nádor felterjesztése célt ért, az uralkodó 1827. augusztus 18-án ennek szellemében a törvényeket szentesítette, nevezetesen az 1827. évi XVII. és XVIII. törvénycikket a Ludovika katonai akadémia haladéktalan felállításáról és a Ludovika katonai akadémia javára folytatolag tett ajánlatokról. Ez utóbbi jelzi, hogy az adakozási kedv továbbra is megmaradt.

Az új törvény megszületése nyomán Petrich altábornagy igazgatói beosztása közel két évtized után megszűnt. Nem lehetett egy kapuit megnyitó és működő tisztképző intézmény első vezetője. Az altábornagyot 1827. november 9-ével kinevezték műszaki és erődítési igazgatónak a Budai Főhadparancsnoksághoz.

A festő és a költő

Petrich altábornagy sorsának alakulását hitelesen azon levelek alapján követhetjük, amelyek Kisfaludy Sándor hagyatékában maradtak meg. Kisfaludy, a katonaköltő és Petrich András barátsága az 1809-es háború után is megmaradt. Egy, a kapcsolatukról szóló tanulmányban Petrichről azt olvashatjuk, hogy „jókedvű agglegény maradt, akit a megcsontosodástól mindvégig megóvott művészi lelkülete, ritka finom szellemessége”. A tanulmány szerzője szerint Petrich szókimondó természetű volt, s szívesen csipkelődött, gúnyolódott. Kisfaludy és barátja sűrűn leveleztek, és ha módjuk volt rá, meg is látogatták egymást. A két embert elsőként zalai kötődésük hozta össze, illetve közös szolgálatuk 1809-ben. Petrich már igazgatóként is sűrűn megfordult Balatonfüreden, ahol többször ott találta barátját. A győri vásárban 1822-ben találkoztak, majd 1827-ben Sümegre látogatott a Ludoviceum leköszönő igazgatója. A következő években Petrich itáliai tájakat és városokat látogatott, akkor is mindig betért barátjához. De találkoztak a költő testvérének, Kisfaludy Károlynak a temetésén is.

Petrich leveleiben kendőzetlenül írt katonai, politikai és udvari ügyekről, de beszámolt utazásairól, élményeiről is. Igazgatósága után végigjárta a magyar Délvidéket, az Al-Duna vidékét és az Alföld városait, tanyáit, de megcsodálta a mezőhegyesi ménest is. Számára a természet jelentette az igazi közeget, amelyet szívesen festett, rajzolt.

Amikor már látszott, hogy a Ludoviceum ügye zátonyra fog futni, Petrich egyre több időt töltött írók, költők társaságában. Az irodalomhoz fűződő viszonyának köszönhetően képei megjelentek különböző kötetekben, folyóiratokban. Ismerte Sággy Ferencet, az Egyetemi Nyomda kiadóját és Döbrentei Gábor

költőt és műfordítót. Petrich élénken figyelte egykori beosztottjának, Széchenyi Istvánnak a munkásságát, nem hitt ugyan sem az Akadémia, sem a Kaszinó létrehozásában, de szerette volna, ha sikeres lesz.

Petrich Kisfaludynak írt leveleiből tudjuk, hogy a Ludoviceum igazgatói posztjáról történt távozása után Bécsbe akarták helyezni, amiért dühös volt. Azt viszont már örömmel írta, hogy Budán maradhat az erődítési igazgatóság vezetőjeként, de mindig tartott a bécsi áthelyezéstől. A nádor feltétlen híveként, magyar hazafiként nem szívesen szolgált volna a császárvárosban. A következő szolgálati helye azonban Petrichet még távolabbra szólította, ugyanis Veronába helyezték, amihez egyáltalán nem volt kedve. Sokáig húzta-halasztotta az indulást, de végül 1830-ban mégis át kellett vennie a beosztását. Az utazást természetesen Sümegen megszakította. Az itáliai városban azonban nem sok időt töltött, mert még ugyanebben az évben nyugalomba vonult, és visszatért Budára.

Petrich 1842 nyarának elején még elutazott Balatonfüredre, ahol ismét találkozott barátjával. Ez volt utolsó útja, ugyanis ez év október 2-án Budán elhunyt. A művész altábornagyot a vízivárosi temetőben helyezték örök nyugalomra. Sírfelirata szerint: „Hadban dicsőn, békében jámborul, ész, tudomány, míveltség, művészet díszeivel.”

Irodalom

- Ács Tibor: A magyar katonai akadémia előtörténete. A tervtől a megnyitáshoz (1790–1849). *Hadtörténelmi Közlemények*, 126. (2013), 1. 73–102.
- Bachó László, dezséri (szerk.): *A Magyar Kir. honvéd Ludovika Akadémia története*. Budapest, Magyar Királyi honvéd Ludovika Akadémia, 1930.
- Gálos Rezső: Kisfaludy Sándor és a nádori udvar – adatok Petrich András életrajzához. *Pannónia*, 3. (1937), 1–6. 149–173.
- Nagy Iván: Magyar képzőművészek a legrégebbi időktől 1850-ig. III. *Századok*, 8. (1874), 3. 185–206.
- Szilágyi Sándor: A nemzeti Ludovica Academia története. *Ludovika Akadémia Közlönye*, 2. (1875), 1–3. 1–23, 83–95.